
Helyi Vidékfejlesztési Stratégia - TERVEZET

Dunamelléki tájak
fejlesztésével az Új
Magyarországért

Dunamellék LEADER
Egyesület

2. Helyzetelemzés

2.1 A LEADER Helyi Akciócsoport által lefedett terület ismertetése

A térség általános jellemzői:

Az akciócsoport területét 26 település (köztük 6 város, 2 nagyközség és 18 község) alkotja, melyek a kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi és a kecskeméti kistérséghez tartoznak. A célterület lakossága 72.034 fő, a lakások száma 33.927 db. A célterület összesen 204.790 hektáron terül el (2010).

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki, a térség tájképe rendkívül változatos. A helyi akciócsoport területe négy olyan kistérség településeiből alakult meg, melyek kulturális, identitásbeli, gazdasági, szociális vonatkozásban is homogén egységet alkotnak. Ez a hasonlóság mind az általános problémákban, mind a lehetőségekben megtalálható. A települések mindegyikében megfigyelhető az előregedés és a népességfogyás, emellett a munkanélküliség arányában is azonosságok mutathatóak ki. Alacsony a vállalkozások száma, melyek tőkeszegénységgel küzdenek, így innovációs képességük igen gyenge. A térség gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkezik, de ezek állapota rossz. Az épített és természeti környezet felélesztése fontos a vidéki térségek életminőségének javításához, és idegenforgalmi szempontból sem elhanyagolható. A gazdag természeti és kulturális örökség kapcsán több település bír jelentős turisztikai potenciállal.

A helyi akciócsoport területi lehatárolását a hasonló paraméterekkel rendelkező, hasonló gazdasági helyzetben lévő szomszédos települések egységbetömörülése eredményezte. A megközelítőleg azonos fejlettségi szinten álló települések megfelelő alapot képeznek a közös munkára, együttgondolkodásra, hisz a társult települések hasonló társadalmi, gazdasági, környezeti és kulturális problémákra keresnek megoldásokat.

A térség környezeti állapota, földrajzi jellemzői, földhasználati módok:

A Helyi Akciócsoport települései a Dél-alföldi Régió, ezen belül Bács-Kiskun megye részét képezik. Az Akciócsoport területéhez 26 település tartozik, melyek közül 6 város, 2 nagyközség és 18 község jogállású. A nagyobb lélekszámú községek jellemzőek, az 1000 fő alatti települések Dunatetőtlen, Kunpeszér, Öregcsertő, Újsolt és Újtelek. A célterület legalacsonyabb lakosságszámú települése Újsolt 153 fővel (2010). A legnépesebb település az akcióterületen Kunszentmiklós, ahol 8.680 fő lakik. 5000-10000 fő közötti település csak 4 található a HACS területén. (táblázat: települések nagysága népességszám szerint + településeken élők száma 2010. január 1.)

A térség központi települései Kalocsa és Kunszentmiklós. A településszerkezet sajátossága Homokmégyen, Szakmáron és Öregcsertőn a szállásrendszer, melyek a községek külterületein helyezkednek. Ez egy speciális településforma, ahol az anyatelepüléstől több kilométer távolságra is el kell látni az önkormányzatnak az alapfeladatait. A térséget alapvetően az aprófalvas településszerkezet jellemzi. A területen a népsűrűség 35,17 fő/km², mely rendkívül alacsony, alapvetően vidéki térségről beszélünk.

A terület a Dunamellék, Felső-Kiskunság, Homokhátság és Sárköz tájaira terjed ki. A térség tájképe rendkívül változatos: szikes tavak, rétek, mezőségi földek, ártéri erdők, szántóföldek, csatornák váltakoznak a területen. Fontos ezen területek fenntartása, mert nemcsak a természeti értékek megőrzéséhez járulnak hozzá, de növelik a turisztikai potenciált is. A tájak különbözősége hosszú évszázadokon keresztül megszabta a térség hagyományos

gazdálkodását. A térség természetföldrajzi szempontból változatos terület, nyugatról kelet felé haladva a Duna-völgyének öntéstalajait réti csernozjomok váltják fel, majd szoloncsák-szolonyecek, illetve réti talajok, végül pedig homokos talajok következnek.

A települések által lehatárolt terület a Kiskunsági Nemzeti Park területének több részét is érinti: Kunszentmiklós, Tass, Szalkszentmárton, Dunavecse között található Felső-Kiskunsági puszta, valamint a Peszéradacsi rétek (Kunpeszér, Kunadacs között), melyeknek sajátos növény- és állatvilága, valamint az itt legelésző őshonos háziállatok jelentik legfontosabb természeti értékeit. A Szabadszállás-Fülöpszállás-Solt közötti szikes tavak, rétek számos madárnak nyújtanak védett élőhelyet. Jelentős értéket képvisel Bócsa és Orgovány között Bugacpuszta, a legismertebb magyar puszták egyike, máig az őshonos magyar háziállattartás egyik központi területe. A Kiskunsági Nemzeti Park része, ahol a kiemelkedő természeti értékű ősborókás mellett homoki erdők és homokpuszták, mocsarak, lápok, nedves kaszálók és szikes puszták váltakoznak.

A Duna jelenléte a térségben a tájkép legfőbb alakítója. A terület a vízkészletekben gazdag térségek közé sorolt, mivel a térséget 80 km hosszan a Duna határolja. A Duna mente mai felszínét teljes egészében a folyó alakította ki. A felszín változatosságát az elhagyott medrek, kisebb-nagyobb kiterjedésű szikes területek és a hajdani mocsarak laposai, valamint a hordalékhalomok jelentik. A Duna menti településeink szinte mindegyike a vízbázisok szempontjából érzékeny környezetileg. A Kiskunsági Nemzeti Park része a Duna-völgy egyik legszebb szikes pusztája, a Dunavölgy kiemelkedő tájképi értékeivel rendelkező Miklapusztja. A természeti adottságok, a tiszta környezet és az érintetlen természet olyan lehetőséget tartogat, amikre építve a turisták számára kellemes kikapcsolódási programok kínálhatók. Az Akciócsoport területén a védett területek egy részén a turisztikai igénybevétel miatt jelentős a tájterhelés.

A felszíni vizek tekintetében a magas talajvízállású területeken található állóvizek (Szelidi-tó, kunsági szikes tavak, Solt melletti vizes terület) a legszámtottevőbbek, amelyek gyakran horgásztóként funkcionálnak, de jelentős természeti értéket is képviselnek.

A térségben a területhasználat hagyományosan meghatározó módja a mezőgazdaság. A földrajzi elhelyezkedésünkből eredően döntően mezőgazdasági termelésre alkalmasak a termőföldek. Az Akciócsoport mélyebb fekvésű és gyengébb termőképességű területeinek mezőgazdaságát a gyepgazdálkodás és az extenzív állattartás, míg a homokos talajú, tanyás területekre a szőlő-, zöldség- és gyümölcstermelő gazdaságok a jellemzőek.

A térség mezőgazdasági területei természeti erőforrásként is jellemezhetőek, mivel a magas napsütéses órák számának és a jó földrajzi elhelyezkedésnek köszönhetően a térség kiváló termőföldekkel rendelkezik. A Duna-mentén a talajok termőképessége jó, a kalocsai kistérségben a megye egyik legmagasabb AK értékű területei találhatóak, az átlagos AK értékek alapján a települések zöme a 20-30 AK közötti kategóriába tartozik. A kunszentmiklósi kistérség településein alacsonyabb, 15-20 AK érték, míg Fülöpszállás, Izsák, Bócsa településeken 17-20 AK, Jakabszállás és Orgovány 14-29,5 AK értékű jellemző. Termékenységet gátló tényezők az esetenkénti magas talajvizek, belvizek előfordulása, a kistérségben előforduló szikes, illetve láptalajok. A mezőgazdasági termelési kultúrák döntő hányadára az okszerű talaj- és földhasználat hiánya a jellemző.

A szántóföldek AK értéke a kalocsai kistérség településein a legmagasabb, míg Izsák, Bócsa, Fülöpszállás vonatkozásában a legalacsonyabbak. Ezeken a területeken a szőlő művelési ágú területek nagy aránya jellemző. A kunszentmiklósi kistérségben magasabb a szőlő- és gyümölcsterületek aránya a kalocsai kistérség településeihez viszonyítva. A gyep művelési ágú területek aránya északról dél felé haladva egyre csökken. Erdősültség a térség 10 %-ára

terjed ki, amely mutató a megyei átlag alatti, ezen erdőterületek javarészt a Duna árterében és Hajós és Kunszentmiklós környékén találhatóak. Az állattenyésztés kapcsán Kalocsa és Kunszentmiklós környékén a juhtartás és vágómarhatartás a jellemző.

A nehézipari tevékenységek visszaszorulása miatt az akcióterületen a mezőgazdasági tevékenységből, a közúti közlekedésből származó por és pollen légszennyező hatásával kell leginkább számolni. Jelentős szennyező források a területen nincsenek, főleg a települések és a körzetükben működő vállalkozások jelentenek hulladék kibocsátási pontokat.

A térség valamennyi településén kiépült a közüzemi vízhálózat, ugyanakkor jelentős problémák vannak a szennyvízelvezetés és -tisztítás vonatkozásában. A települések jelentős része rendelkezik települési szilárd hulladék-lerakóval, ahová folyamatos, vagy eseti jelleggel történik hulladékszállítás. A lerakók zöme nem felel meg a vonatkozó jogszabályok előírásainak, így a hulladékok kezelése regionális szinten megoldandó feladattá vált. Izsák település határában megépült korszerű hulladéklerakó létesítése is ezt a célt szolgálja. Valamennyi település számára nagyobb feladatot jelent az illegális szemétkerakók felszámolása.

A környezetvédelem helyzetére jellemző, hogy a vízellátás és csatornázottság aránya (közműolló nyitottsága) javult 2004 óta. A közüzemi vízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a 2004. évi 83,81%-ról 2008-ra minimálisan, 84,38%-ra növekedett. A szennyvízhálózatra rákötött lakások aránya azonban nagy elmaradást mutat. Habár 2004-hez (35,12%) lényegesen javult, 2008-ban még mindig csak 45,15% a hálózatra rákapcsolt lakások aránya. 2010. évben a becslések alapján ez az arány kb. 50% körül lehet. (ábra: közműolló záródása)

Mivel a térség területének nagy része környezetileg kiemelt érzékenységgű, a jövőben kiemelt szempontként kell kezelni az ökológiai gazdálkodási formákat és a környezettudatosságot. Környezetileg fontos feladat a védett területekkel, a vizes élőhelyekkel, a sérülékeny vízbázisokkal közvetlenül határos települések kommunális hulladék-elhelyezésének, szennyvíz-elvezetésének, ártalmatlanításának megoldása. A gazdaság, idegenforgalom és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása szintén fontos megoldandó feladat.

Demográfiai helyzet:

A célterület lakossága 2010-ben 72.034 fő, a lakások száma 33.927 db. 2006-ban a lakosságszám 76.766 fő volt az akcióterületen, mely 2010-re több, mint 6 %-kal, csökkent.

A lakónépességből a nők aránya magasabb, 51,37% (2008). Az állandó népességből a 0-18 évesek aránya 18,53%, a 19-59 évesek aránya 58,74%, míg a 60 év felettiek aránya 22,73% volt 2008-ban. A 60 év felettiek aránya az állandó népességen belül minimálisan magasabb a megyei átlagnál (22,03%). (ábra: lakónépesség megoszlása, állandó lakónépesség).

Ezen tendencia alapján a HACS településeire az előregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző. Az időskorúak magas aránya a társadalom előregedését vetíti előre. A térségben sajnos az országos tendencia jellemző, így nem természetes szaporodásról, hanem természetes fogyásról beszélhetünk, azaz a halálozások száma meghaladja a születések számát. 2008-ban a HACS területén 686 volt a születések száma, míg a halálozás 1031. A térségre nemcsak az intenzív természetes fogyás, hanem a nagyarányú elvándorlás is jellemző. Az akciócsoport területén a fiatalok elvándorlása jobb jövedelemszerző helyek irányába erősen érzékelhető, a demográfiai mutatókra negatív hatással van a városok elszívó hatása, illetve a főváros

közelsége. 2008-ban az elvándorlások száma 1796 volt, míg az odavándorlások esete alacsonyabb, csupán 1480. (ábra: népmozgalom)

2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a.

A városokban összesen 34.563 fő, vagyis a lakosság 48 %-a él. A nagyközségben élők száma 6.637 fő (9,2%), a községben élők száma pedig 30.863 fő (42,8 %).

A HACS területéhez tartozó kalocsai, kiskőrösi, kunszentmiklósi kistérség települései a 311/2007 (XI. 17.) Korm. rendelet alapján hátrányosnak minősülnek. A 240/2006 (XI. 30.) Korm. rendelet alapján társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagot jelentősen meghaladó munkanélküliséggel sújtott települések a HACS területén Bócsa, Dunatetétlen, Fajsz, Fülöpszállás, Kunadacs, Kunpeszér, Orgovány, Öregcsertő, Szalkszentmárton, Újsolt, Újtelek, azaz 11 település. Ezeken a településeken a HACS összes lakosságának 22,6 %-a, azaz 16.276 fő él.

A Vidékfejlesztési Közösség területén jelentős a cigány (Dunaegyháza, Dunapataj, Dusnok, Fülöpszállás, Hajós, Homokmégy, Izsák, Kunszentmiklós, Solt, Szabadszállás, Szalkszentmárton, Tass) és számottevő a német (Dusnok, Fajsz, Hajós, Harta), szlovák (Dunaegyháza), horvát-rác (Dusnok) kisebbségek száma. A romák helyzete az országos viszonyoknak megfelelően itt is nehéz. A jelenlegi szakképzetlen regisztrált munkanélküliek többsége az ő körükből kerül ki. Az iskolázottság alacsony foka is gyengíti a munkaerőpiacon a pozícióikat, illetve szociális helyzetüket, ezért felzárkóztatásuk támogatása, az esélyegyenlőség biztosítása különös fontosságú. Több kisebbségi önkormányzat tagja az akciócsoportnak.

Gazdasági környezet:

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A térség gazdaságára jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vidéki vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását.

A működő vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása a régiós és megyei tendenciákkal egyezést mutat. A szolgáltató ágazatban működik a legtöbb vállalkozás, ezt követi az ipar, majd a mezőgazdaság. A HACS területén a szolgáltató ágazatban működő vállalkozások aránya 66,28%, alacsonyabb a régió (75 %), és a megye (73,5 %) átlagánál. Az ipari ágazatban működő vállalkozások aránya 23,4 %, mely meghaladja a régiós (19,3 %) és a megyei (20,5 %) átlagot. A mezőgazdaságban működő vállalkozások aránya 10,31 %, szintén jóval meghaladja a régiós (5,6 %) és megyei (6 %) átlagot. (ábra: működő vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerint). Az iparnak soha nem volt meghatározó szerepe a térség gazdaságában. A szolgáltatások alacsony minőségűek, az ipar és a szolgáltató szektor kapacitása gyenge. Mind a GDP termelésben, mind jövedelemben, mind a foglalkoztatásban egyre nagyobb a szolgáltató ágazat szerepe, azonban még így is lemarad az országos átlagtól.

A térségre jellemző szolgáltatások közül a kereskedelem-javítás képviseli a legnagyobb arányt, 896 vállalkozás működik ezen területen (39 %). Gazdasági szolgáltatásokkal, ingatlanügyekkel 447 vállalkozás foglalkozik (19,5 %). Szállítás, raktározás területén 255 vállalkozás működik (11,12 %). Működnek még divat, konfekcióipari, műanyagtermékek, szerszámok, gépkatrészek, faipari és nyomdaipari termékek előállításával, lakatosmunkával,

gumitermékek előállításával foglalkozó vállalkozások. Ezek általában kis- és középvállalkozások, sőt legtöbbjük néhány fővel működő egyéni- vagy mikrovállalkozás. (ábra: szolgáltatási ágazatok megoszlása)

A lehatárolt területen működő legnagyobb foglalkoztató vállalkozás Apostagon (Pridgeon and Clay Kft. 220 fő, fémmegmunkálás), Kunszentmiklóson (AREVA HUNGARIA Kft. 215 fő, elektromos berendezések) és Bócsán (Poli-Farbe Vegyipari Kft. 164 fő, vegyipar) működik. A térség nagyobb vállalkozásai főleg beszállítói szerepet játszanak az ellátási láncban.

A térség gazdaságában a mezőgazdaság szerepe meghatározó (kb. 9500 fő őstermelő), azonban országosan is jellemző problémákkal küzd, mint alacsony jövedelemtermelő- és munkahelyteremtő képesség. Jelentős kapacitások épültek le a kilencvenes években, a működő nagy kiterjedésű TSZ-ek bezártak, minimális az együttműködés a termelők között. Jellemző a tőkeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre. A szövetkezetek átalakulásával, felbomlásával a termelést magángazdaságok vették át, melyek gyakran kiszolgáltatott helyzetben vannak a felvásárlásra szakosodott társaságokkal szemben. Az értékesítés önálló formáját is sokan gyakorolják, termékeiket a helyi, illetve a nagybani piacokra szállítva.

A kalocsai kistérség települései fő gazdasági vezérnövénye a fűszerpaprika, melyből a többi zöldségfélével (fokhagyma, vöröshagyma, zöldborsó, zöldbab, stb.) együtt mintegy 4.042 ha-on folytatnak termelést. Kunszentmiklós környékén gabonafélék, zöldség és gyümölcsfélék jellemzőek. Hajós és Solt, Izsák valamint Bócsa területére jellemző igazán a szőlőtermelés- és borászat. A szőlő- és gyümölcstüvelvények zömére azonban a kedvezőtlen kor- és fajtaösszetétel a jellemző. Az állattenyésztés nem meghatározó a térségben, a kalocsai kistérségben a sertéstartás, a kunszentmiklósi kistérségben pedig a juhtartás jellemző. Bócsa környékén szárnyasokat, legfőképp kacsát nevelnek a gazdaságok. Izsák és Orgovány környékén pedig a juh- és kecsketartás jellemző.

Alternatív mezőgazdasági tevékenységre, új típusú összefogásra ritkán akad példa. Biogazdálkodást vagy alternatív mezőgazdasági tevékenységet a térség gazdái csak elvétve folytatnak. A célterület mezőgazdaságában a versenyképes, piaci méreteket elérő, árutermelő gazdaságok száma alacsony. Ezek hiányában a térség nem képes a meglévő mezőgazdasági potenciál megfelelő hasznosítására. A mezőgazdasági vállalkozások munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző az elaprózott birtokszerkezet. Az egyéni gazdálkodók nagyobb hányada idős kora, gyenge alkalmazkodó képessége és alacsony szakképzettsége miatt már nem alkalmas a termelő tevékenységre, így várhatóan a szociális ellátást igénylők táborát fogják növelni. A termelés eszközellátottságára a kiöregedett, elavult erő-és munkagépek jellemzőek. Fontos feladat az agrárgazdaság jövedelemtermelő képességének fejlesztése a termelés – feldolgozás – értékesítés teljes vertikumának kiépítésével, annak érdekében, hogy az itt termelt javakból származó jövedelem a térségben maradjon. A hajósi borvidéken, és a hagyományos kalocsai fűszerpaprika termelő területeken szigorú eredetvédelemre van szükség, ahol közösségi agrármarketing segítségével is gondoskodni kell a termékek értékesítéséről.

A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. Legelterjedtebb a szőlő- és gyümölcsfeldolgozás és konzerválás, napraforgó-feldolgozás, szárítás, takarmány-előállítás, húsipari termékek gyártása, fűszerpaprika, fokhagyma, savanyúság, száraztészta, tejtermékek előállítása. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. A

korszerűsítések gátja a jövedelemtermelő képességből származó tökehiány. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága.

Idegenforgalom a lehetőségekhez képest nagy lemaradással küszködik meglévő turisztikai potenciáljának kihasználása szempontjából. A turisztikai vonzerők jelen vannak a térségben, azonban turisztikai szolgáltatások bővítése mellett a szálláslehetőségek fejlesztése és korszerűsítése is szükséges, mely összekapcsolható a helyi térségre jellemző - szellemi-kulturális-történelmi értékek, sajátos stílusának vonzerejével és a térség egyedi kézműves termékeinek bemutatásával. A turizmus, mint alternatív jövedelemszerző lehetőség fejlesztésével elérhető a lakosság foglalkoztatottsági és így jövedelmi helyzetének javulása.

A térségben a kézműipari tevékenységgel foglalkozók köre igen széles. Találhatók kézi- és gépi hímzők, porcelánfestő, tojásfestéssel, pingálással foglalkozók, festők, csontfaragók, bútorfestők és mézeskalács-készítők. A komplex marketing tevékenység és az összefogás hiánya miatt kiszolgáltatottak a kereskedőknek.

A térségben több megyét átszelő tranzitút (51., 52., 53. és 54. számú főút) keresztezi egymást, ez további lehetőségeket teremthet a fejlesztésekhez, azonban összességében jellemző, hogy a térség perifériális elhelyezkedésű. Az elmúlt években meghatározó úthálózati fejlesztések történtek. Megépült a Pentele-híd, mely Dunaújvárost köti össze Dunavecsevel, egyúttal a Dunántúlt az Alfölddel. A híd az M8-as autópálya, a 6-os főút és az 51-es főút közötti 5,5 kilométeres szakaszán épült. Elkészült az 51-es számú főút elkerülő szakasza Solt és Dunapataj között. Az M8 tervezett nyomvonala 2008-ban kijelölésre került, az ország keleti részét köti majd össze a nyugatival, az M6 autópályaig történő kiépítésével a keletről délre irányuló teherforgalom számára lehetővé teszi majd Budapest elkerülését. Az M8 a nyugati országhatárig történő tervezett meghosszabbításával a kelet-nyugati teherforgalom fő közlekedési útjává válhat. A megépülő M8-as út nyomvonala Szabadszállásnál keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. Az M6-os autópálya a Duna jobb partján déli irányban haladva Dunaújvárossal köti össze Budapestet. Ennek a Dunaújváros-Szekszárd és a Szekszárd-Bóly szakaszt pedig 2010. március 31-én adták át, mely a térség közlekedésében rendkívül meghatározó. Folyamatban van az M9 autópálya Dusnok-Érsekhalma közötti szakaszának kiépítése az 51-es és 54-es főút között, ez kb. 10 kilométeres új szakasz megépítését jelenti. Orgovány, Izsák és Jakabszállás települések vonatkozásában meghatározó az M5-ös autópálya, mely Budapestről délkelet felé haladva Kecskemétet, Szegedet (valamint a röszkei határátkelőt) kapcsolja össze a fővárossal.

Vasúthálózat nem érint minden községet. A meghatározó vasútvonal a Budapest-Belgrád vonal, mely Kunszentmiklóson, Szabadszálláson és Fülöpszálláson halad keresztül, jellemzően egyvágányú. Az 1980-as évek közepétől a vasútvonal általános állapota, korossága, avultsága és a megnövekedett forgalom együttes hatása miatt állandó sebességkorlátozás van érvényben. A vonal teherforgalma jelentős, erős a balkáni nemzetközi- és konténeres teherforgalom. A Budapesti Intermodális Logisztikai Központ átadása óta számottevően megnőtt a belső teherforgalom.

Harta és Solt településeknél a Duna-parton folyami kikötő működik, melynek bővítésére a dunai közlekedés fellendülésével nagy esélyek kínálkoznak.

A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. Ipari park jelenleg egyedül Kunszentmiklóson található. A vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre. 2007. évben Szabadszálláson ipari park kialakítására irányuló beruházás kezdődött meg. A tervezett Ipari Park Szabadszállás

határában található, a tervezett M8-as főközlekedési úttól 2 km-re, az M5 és M6 autópályák között félúton. Kecskeméttől 35 km, a Dunaújvárosi hídtól 25 km távolságra helyezkedik el. A terület logisztikai szempontból néhány éven belül kiemelt szereppel bír majd, hiszen a megépülő M8-es út nyomvonala itt keresztezi a Budapest-Kelebia nemzetközi vasútvonalat. A befektetők Inkubátorházat hoztak létre a területen, melynek felvállalt feladata a helyi vállalkozások betelepülésének támogatása. A beruházás hatására a terület, s egyben a térség jelentősége is megnő. A betelepülő cégek által kínált munkalehetőségek és a helyi adóbevételek növekedése a város életében is nagy fellendülést hozhat majd.

A térség gazdasági helyzetét alapvetően meghatározza a foglalkoztatottság mértéke, az aktív népesség száma, összetétele. Ezen mutatók nem csak a jelen állapotról adnak tájékoztatást, hanem a térség jövőbeli fejlődési pályájára is hatással vannak. A rendszerváltást követő kényszer-, illetve rokkantsági nyugdíjazások eredményeképpen sokan inaktívak lettek, kiszorultak a munkaerőpiacról, valamint jelentősen csökkent mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma. Az aktivitási ráta csökkenését okozza az a nemzetközi tendencia is, hogy a fiatalok egyre hosszabb ideig tanulnak, így később jelennek meg a munkaerőpiacon. A népesség gazdasági aktivitását a foglalkoztatottak, valamint a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes arányával lehet mérni.

2010. január 1. állapot szerint az aktív korú népesség 49.264 fő, azaz az összes népesség megközelítőleg 68,3 %-a. 2007. óta a foglalkoztatottak aránya jelentősen csökkent, míg a munkanélkülieké nőtt. Együttes arányuk, azaz a gazdaságilag aktívak arányában is változások következtek be. Míg 2007 év végén a célterület népességének 63,8 volt aktív, 2010. év végén ez 68,3 %.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). 2010. évi adatok alapján a HACS akcióterületén a munkanélküliségi ráta Újteleken a legmagasabb (16,39 %), illetve Bócsán a legalacsonyabb (5,9 %). A nyilvántartott álláskeresők száma a 2005. évi 4.091 főről 2008. évre 4.618 főre emelkedett. A nyilvántartott álláskeresők legnagyobb arányban a 17-30 éves korosztályból kerülnek ki. (ábra: munkanélküliség megoszlása korcsoportok szerint BKM és HACS). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad (ábra: 180 napon túli munkanélküliek)

A kevés helyi munka következtében a munkavállalók nagy része ingázik a közeli nagyobb városokba (Dunaújváros, Kalocsa, Kecskemét, Budapest). A munkanélküliség aránya a célterületen 2008. januári állapot szerinti 9,57 %-ról 2010. decemberére 11,23 %-ra növekedett. Azonban a valóságban a helyzet a rejtett, nem regisztrált munkanélküliség miatt általában még rosszabb. A tartós munkanélküliek többsége a fizikai állományba tartozik, többségük szakképzetlen. A nyilvántartott álláskeresőkből legnagyobb arányt – a megyei és országos tendenciához igazodva - az általános iskolai végzettségűek (41,64 %) képviselik, ezt követik szakmunkás végzettségűek (32 %). Legkisebb arányban az egyetemi végzettségűek (0,4 %) keresnek munkát. (ábra: munkanélküliség alakulása képzettség szerint). A munkaerőre jellemző, hogy a képzettségüknél fogva szakmával nem rendelkezők egyrészt nehezen találnak maguknak állást, másrészt az alacsony munkabér sem ösztönöz az üres álláshelyek betöltésére. Sajnos jelenlévő probléma a diplomások, főleg a pályakezdő diplomások elhelyezkedési gondjai a településeken, aminek oka, hogy a képzettségek nincsenek összhangban a támasztott igényekkel.

Fenntartható gazdasági növekedés nem lehetséges megfelelő számú és képzettségű munkavállaló nélkül. A térségre jellemző, hogy nehéz idecsábítani a képzett munkaerőt, viszont Budapest, Dunaújváros közelsége miatt a lehatárolt terület északi és középső területén erős a főváros elszívó hatása. A térségben felsőfokú intézmény egyedül Kalocsán, a Tomori

Pál Főiskola működik. A szakképző intézmények nem hiányoznak, de a magas szintű elméleti és széleskörű gyakorlati képzés hiányzik a térségből. Az iskolai végzettség alapján a képzettségi szint a vidéki térségekben jóval kedvezőtlenebb, mint az országos átlag. Ezért a térség további gazdasági fejlődését akadályozhatja a népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje. Bár valamennyi településen található általános iskola, azonban a települések középiskolákkal való ellátottság szempontjából nagyon hátrányos helyzetben vannak. A jövőben szükség van a szakmunkásképzés képzési szerkezetének munkaerő-piaci igényekhez igazodó átalakítására térségi összefogással, illetve pályázati pénzek bevonásával.

A kistelepülések foglalkoztatási problémái még súlyosabbak, melyet egyedül képtelenek megoldani. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik jövedelmi forrásukat. (ábra: segélyezés). A helyi munkalehetőségek között elsősorban a helyenként megmaradt mezőgazdasági termelőszövetkezetek említendők, amelyek azonban csak korlátozott számban képesek a munkaerő felvételére. A helyi, limitált munkalehetőségek miatt az aktív korú népesség jelentős része a közeli nagyvárosokba kényszerül ingázni.

A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez, és közvetve az elvándorláshoz. A településeken általában jellemző a vállalkozások alacsony száma és tőkeszegénysége.

Társadalmi környezet:

A civil szervezetek fontos szerepet töltenek be egy fejlett társadalom életében, olyan feladatokat vállalnak fel, melyeket sem önkormányzati szereplők, sem gazdasági szervezetek nem képesek vagy nem szándékoznak ellátni. A civil aktivitás szintje arra utal, hogy az adott terület lakossága aktívan befolyásolni kívánja saját életkörülményeinek alakulását, közvetlen környezetének fejlődését. A térségben 410 működő civil szervezet van jelen, de ezek közül csak néhány folytat jelentős munkát. Újsolton egyáltalán nincs ilyen jellegű szerveződés, Kunszentmiklóson működik a legtöbb, 71 civil szervezet van bejegyezve. A legtöbb településen csak a legalapvetőbb területekre korlátozódik a civil aktivitás. A HACS területén a sporttal kapcsolatos tevékenységet folytató civilek száma a legmagasabb, 124. Valamennyi településen működnek hagyományőrző és kulturális egyesületek, melyeknek meghatározó szerepük van a helyi kultúra megőrzésében és átadásában. A kultúra területén 60 db civil szervezet működik. Kiemelkedő szervezőerőt jelentenek a polgárőrségek, tűzoltó egyesületek, amelyek a közbiztonság javításában, megőrzésében játszanak fontos szerepet. Ezen a területen tevékenykedő szervezetek száma 51.

Számos kistelepülésen működnek helyi alapítványok, melyek a környezetvédelemmel, gazdaságfejlesztéssel, gazdasági érdekképviseléssel, oktatással, szociális ellátással, településfejlesztéssel foglalkoznak és fontos szerepet töltenek be a helyi közösség életének szervezésében. A civil szervezetek közötti együttműködés kezdetleges formája jellemző a térségben.

Példaértékű civil kezdeményezés a Dunatáj Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány, melyet 1999-ben a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Harta, valamint Dunatétlen Önkormányzata alapított a térség természeti-táji értékeinek megőrzésére, a biológiai sokféleség fenntartására.

A települések fő terei szépen rendezettek, a világháborús és millenniumi emlékművek egyik községből sem hiányoznak. Említésre méltó műemléki örökség a Hajósi Érseki Kastély

barokk eleganciája. A települések őrzik a népszokásokat és a hagyományokat, az idősebb generáció igyekszik a fiatalabb generáció számára ezeket az értékeket átadni. A települések tájmúzeumi, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. A rendezvények többsége a mezőgazdasági tevékenységhez köthető, a több száz éves múlttal rendelkező települések vonzerejét azonban növelheti a népi mesterségek felelevenítése, illetve használata. Máig fellelhetők azok az emberek, akik hímzéssel, porcelánfestéssel, fafaragással, fazekassággal, pingálással, tojásfestéssel foglalkoznak. A településeken mindenhol megtalálhatóak a hagyományos búcsútartások, templomi napok, karácsonyi és farsangi bálók és a szüreti napok, melyek erősítik a hely szellemét. Népművészet terén világhírű kalocsai porcelánfestés, hímzés és a hímzéshez szorosan kapcsolódó viselet, illetve a kalocsai folklór.

A környékben szőlő-és borkultúra honosodott meg az 1700-as években betelepített németajkú lakosság munkája során. Az akcióterületen 2 borvidékhez tartozó terület található: a Kiskunsági borvidék területéhez Solt és Izsák - ahol jellemzően testes fehérborokat termelnek - illetve a Hajós-Bajai borvidékhez tartozó Hajós, melynek pincefaluja európai méretekben is egyedülálló. A különleges zamatú borokat a löszfalba vájt pincékben érlelik. Az izsáki Arany Sárfehér igazi hungarikum, védett eredetű bornak nyilvánították.

Az akcióterületre jellemző, hogy a kisvárosok szegényes szolgáltatási és közigazgatási központként funkcionálnak, ezek köré csoportosulnak az egymástól nagy távolságra lévő kisebb települések. Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés ezért meglehetősen nehéz. A városokban vehető igénybe a szolgáltatások legszélesebb köre, a kisebb településeken az egyéni vállalkozók döntő részére a kereskedelem és a vendéglátás (főként italbolt, presszó, büfé üzletkörökkel) a jellemző megélhetési forma. A személyi jellegű szolgáltatások közül a fodrász, kozmetikus szakma az, ahol a kialakult vendégkör révén biztosított a megélhetés. Általánosságban megállapítható, hogy a nyújtott szolgáltatások színvonalát alapvetően meghatározza a fizetőképes kereslet. Sajnos megállapítható, hogy a lakosság körében a szolgáltatási igényekre egyre inkább alacsonyabb minőség a jellemző.

A munkanélküliség egyre nagyobb mértékeket ölt, kevés a munkalehetőség, alacsonyak a jövedelmek. A kistelepüléseken élők gyakran a szociális ellátórendszer valamelyik szintjétől remélik jövedelmi forrásukat.

A hátrányos helyzetű csoportok közül az idősök vannak nagy számban, akiknek megélhetése nehezen biztosított. Legtöbbször szegényes életkörülmények között élik életüket. Az idősök közül sokan egyedül élnek, mely még inkább nehezíti létüket. A térségben a hajléktalanok jelenléte nem jellemző. A nagycsaládosok száma magas, illetve azoké a szülők is, akik gyermeküket egyedül nevelik. Ők gyakran a munkahely mellé egyéb kiegészítő állást is vállalnak megélhetésük biztosítására. A roma lakosság helyzete a vidéki térségekben különösen nehéz. Többségüknek rendszertelen és bizonytalan a foglalkoztatása, iskolázottságuk rendkívül alacsony. Különösen nagy probléma a roma lakosság munkaerőpiacra való bejutása, valamint az, hogy sokuk lakáskérdése megoldatlan. Család- és gyermekvédelmi szolgálat minden településen elérhető, az idősellátás/gondozás minden településen megoldott, bár a bentlakásos férőhelyek száma alacsony. A fogyatékosokról több településen gondoskodnak, csökkent munkaképességűek foglalkoztatására több vállalkozás is működik a térségben. A hátrányos helyzetű csoportok között meg kell említeni a 25 év alatti állami gondozott fiatalokat. Hajóson a Haynald gyermekotthon 60 fő fiatalnak biztosít helyet. Az ő foglalkoztatásuk megoldása különösen fontos probléma a térség számára.

Összefoglaló

A térség természetföldrajzi szempontból változatos terület, magas a védett területek aránya, gazdag állat- és növényvilág jellemző, mely lehetőséget teremt komplex turisztikai fejlesztések megvalósítására. A táj alakításában a Duna meghatározó szereppel bír. A területhasználat meghatározó formája a mezőgazdaság, a Dunamenti területek talajának termőképessége kiváló minőségű.

Az akcióterületre rendkívül alacsony népsűrűség jellemző (35,17 fő/km²). A demográfiai helyzet az országos tendenciáknak megfelelően alakul. A HACS településeire az elöregedés, illetve a népesség csökkenése a jellemző. Az időskorúak magas aránya a társadalom elöregedését vetíti előre. A halálozások száma meghaladja a születések számát, azonban a népesség csökkenésében a nagyfokú elvándorlás is szerepet játszik. A kedvezőtlen munkaerőpiac folyamatok mellett a térség fejletlen gazdasági szerkezete, vállalkozások alacsony munkahelyteremtő képessége is hozzájárul az alacsony jövedelmi viszonyokhoz, a magas munkanélküliséghez, és közvetve az elvándorláshoz.

A térség gazdasága egyértelműen mezőgazdaság központú, kiegészülve kisebb ipari kapacitásokkal és gyenge szolgáltató szektorral. A gazdaságra jellemző, hogy alacsony a vállalkozási sűrűség, általános a tőkehiány, a vállalkozások innovációs képessége ezért gyenge. A gazdasági szolgáltatások hiánya, és ezek nehéz elérhetősége akadályozza új vállalkozások, illetve új beruházások elindítását. A működő társas vállalkozások nagy részének munkahelyteremtő képessége csekély, dominálnak a 10 fő alatti társas vállalkozások. 200 fő feletti vállalkozás kettő van a térségben. A mezőgazdasági vállalkozások jövedelemtermelő és munkahelyteremtő képessége alacsony, önmagukban nem képesek a térség gazdaságának növekedését erősíteni. Jellemző a tőkeszegénység, nincs elegendő forrás a fejlesztésekre, minimális az együttműködés a termelők között. Alternatív mezőgazdasági tevékenységre, új típusú összefogásra elvétve akad példa a térségben. A térség mezőgazdasági adottságaira és hagyományaira alapozva több vállalkozás foglalkozik élelmiszer-feldolgozással. A feldolgozó üzemekre zömében kedvezőtlen az üzemméret jellemző, nem elég korszerű a termékszerkezet. Alacsony szintű a marketingtevékenység, ezért gyenge az értékesítés biztonsága.

A gazdaság kapcsán fontos feladat az agrárgazdaság versenyképességének fejlesztése a termelés – feldolgozás – értékesítés teljes vertikumának kiépítésével, valamint a gazdák környezettudatosságra és okszerű földhasználatra való ösztönzése. A mezőgazdaságból élő gazdáknak a tájak ökológiai értékeit megvédve, őrizve kell gazdálkodniuk. A gazdaság diverzifikálása érdekében a mezőgazdasági termelés mellett ésszerű a nem agrár-jellegű tevékenységek támogatása, az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. Elő kell segíteni, hogy a gazdaság kiegyenlítettebb legyen, az ipari és szolgáltató szektor megerősödjön. A vidéki térségekben élők számára a turizmus ágazat fejlesztése további megélhetési alternatívát kínál.

A munkanélküliségi ráta (11,23 %) a térségben az aktív népesség körében magasabb a megyei átlagnál (9,86 %). A regisztrált munkanélküliek közel fele (49,7 %-a) hosszútávon munkanélküli marad. A népesség viszonylag alacsony képzettségi szintje a munkavállalási lehetőségeket nehezíti. Térség elérhetőségének fokozatos fejlődése figyelhető meg a főközlekedési útvonalak kiépítése kapcsán, a közlekedés fellendülésével lehetőségek kínálkoznak. A térség a vállalkozások betelepülését biztosító ipari parkokban nem bővelkedik, habár a legtöbb településen van ipari övezetnek kijelölt terület. A

vállalkozásoknak a szükséges infrastruktúra biztosításával lehetőséget kell biztosítani a betelepülésre.

A térség népművészeti hagyományokban, népszokásokban, kulturális örökségekben gazdag, a települések őrzik a népszokásokat és hagyományokat. A települések tájmúzeumi, helytörténeti gyűjteményei hozzájárulnak az identitás formálásához. A környékben magas szintű szőlő- és borkultúra honosodott meg. A működő civil szervezetek részt vesznek a társadalom formálásában, azonban a köztük lévő együttműködés kezdetleges formája jellemző. A hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatásának elősegítésére, illetve esélyegyenlőségük megteremtésének érdekében foglalkoztatási programok beindítása feltétlen szükséges. Fokozni kell a civil szektor szerepét, hogy a társadalmi periferián élő csoportok re-integrálása minél sikeresebb legyen. Alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés nehéz a kisvárosokban.

A fent említett problémák miatt a települések homogén egységet alkotnak, hiszen ugyanazokkal a nehézségekkel küszködnek, ezek megoldására is hasonló célokat alkotnak. A társadalmi és gazdasági azonosság következtében a települések problémáira közös megoldásokat, célokat kell meghatározni, mivel a felzárkózás lehetőségét csak együttesen képesek kihasználni. A térségben történő fejlesztési programok mindegyikét a helyi adottságokhoz igazodva a térség arculatát javítva kell megvalósítani.

2.2 A LEADER Helyi Akciócsoport és a helyi partnerség

A Dunamellék LEADER Helyi Akciócsoport már a 2007. évi tervezés óta részt vesz a helyi társadalom formálásában. A 2007 évi tervezés előkészítésének szakaszában felkerestünk minden települést, ahol beszélgetéseket, ötletbörzét tartottunk. A felülvizsgálat kapcsán négy alkalommal került sor lakossági fórumra, ahol az érintettekkel beszélgettünk a térség problémáiról, a fejlesztési elképzelésekről. Ezek a találkozások meggyőzték bennünket arról, hogy igen nagy jelentősége van a részvételen alapuló tervezésnek a térségi együttműködés kialakításában. Említésre méltó, hogy a részvételen alapuló tervezés módszerének alkalmazását a térség szereplőinek már a SAPARD tervezés során, illetve a LEADER+ program kapcsán is volt alkalmuk elsajátítani.

Általános tapasztalatunk, hogy korábban a térségi szereplők kapcsolatát inkább az „üzletinek” nevezett viszony jellemezte, nem az egyenrangúságot feltételező partnerség. A HACS települései a korábbi együttműködések révén már jól ismerik egymást, kiépítettek a formális és informális kommunikációs csatornákat. A régi, személyes kapcsolatok hatékonyabbá tették a közös munkát, tapasztalatcserét, a koordinációt és az integrációt.

Meggyőződésünk, hogy a kölcsönös bizalomra és elkötelezettségre épülő helyi partnerség az eredményességhez vezető út alapköve. A megfogalmazott jövőkép elérése akkor lehetséges, ha a tervezésben és megvalósításban részt vevő szereplők a partnerség elve mentén együttműködnek, biztosított a felek egyenrangúsága és az együttműködés alapja a kölcsönös előny a benne résztvevők számára. A HVS felülvizsgálat során az igazi partnerség kiépítése, kifejtése az egyik fontos cél, amely növeli az összetartozás érzését, a helyi identitástudatot.

A LEADER HACS a tervezés során a partnerséget két szinten valósítja meg. A LEADER HACS területén az egyes térségi szereplők között (vállalkozások, civil szervezetek, önkormányzatok), illetve a térségi szereplők és bizonyos külső közreműködők együttműködésével.

A HVS tervezés és megvalósítás egyik lényeges eleme, hogy a helyi partnerségekre épül, ami konkrét együttműködésekben és közös fellépésekben nyilvánul meg a projektek létrehozása, megvalósítása során. Eredményei azokra is pozitív hatással lehet, akik nem kapcsolódnak közvetlenül a programhoz. Az adott cél megvalósítására létrejött új projekt elképzeléseket, további partnerkapcsolatok létrejöttét vonhatja maga után.

2.3 A LEADER megvalósítás során elért eredmények áttekintése

A HVS 2007 évi tervezése után a Helyi Akciócsoport megkezdte a stratégiában lefektetett prioritások/intézkedések által megfogalmazott célok megvalósítását. A HVS megvalósítása során elért eredményeket át kell tekinteni a kitűzött célok vonatkozásában. Az elért eredmények vizsgálatánál elengedhetetlen annak tisztázása, hogy a LEADER Helyi Akciócsoport a III. tengely intézkedései (mikrovállalkozások fejlesztése, turisztikai tevékenységek ösztönzése, falumegújítás-, és fejlesztés, valamint vidéki örökség megőrzése) kapcsán kizárólag egy támogatási időszak (2008) alapján tudja vizsgálni az elért eredményeket és annak hatásait. A stratégia felülvizsgálatakor a második támogatási időszak kérelmezői (2009) kapcsán döntések még nem születtek. A IV. tengely (LEADER) kapcsán a HACS szintén egy pályázat benyújtási időszak és annak eredményei alapján tud hatásvizsgálatot végezni. Itt is fontos megjegyezni, hogy a HVS-ben meghatározott 11 db intézkedésből csupán 6 db került kiírásra.

A településkép javítását szolgáló falumegújítás és -fejlesztés célkitűzésben a HACS ... települése ... önkormányzata résztvett támogatásban. település megjelenésében szereppel bíró épület kapott új arculatot, ... park létesült, ... játszótér és helyi piac, ... temető került kialakításra felújításra. Az intézkedésben a forrásfelhasználás rendkívül magas volt. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján elérte célját, azonban a településkép javítására tovább igény mutatkozik az önkormányzatok részéről.

A helyi örökségek megőrzése, fejlesztése célkitűzés kapcsán..... templom,.... védett épület került felújításra. ... templom, ... önkormányzat pályázott sikeresen védett épületeik felújítására. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalati alapján a célkitűzés elérte célját, azonban az egyházak részéről további igény mutatkozik templomaik megújítására.

A helyi kulturális, muzeális értékek megőrzése intézkedésen belül az önkormányzatok és civil szervezetek által fenntartott kiállítóhelyek, tájházak felújítására, kiállítási tárgyaik tárolásához szükséges eszközbeszerzésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 2 kedvezményezett sikeresen pályázott, azonban a forrás-felhasználás még így is rendkívül alacsony volt. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján az felújítási elemet erősíteni kell, valamint az intézkedésen belül - annak komplex megoldási javaslatát tételével - lehetőséget kell biztosítani helyi alkotók, művészek kiállításainak szervezésére. Továbbá a kulturális értékek megőrzése kapcsán külön intézkedést kell indítani a helyi kézművesek tevékenységének támogatására.

A térség mikrovállalkozásainak fejlesztése intézkedésben vállalkozás mintaértékű beruházásának támogatására szolgáló forrás felhasználása magas volt. vállalkozás pályázott sikeresen erre a forrásra. Az intézkedés keretében a forrásfelhasználás magas volt. ... új vállalkozás létesült, új munkahely jött létre. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján az intézkedés elérte célját, azonban a vállalkozások részéről további igény mutatkozik a tevékenységük fejlesztésére.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül falusi szálláshelyek és szolgáltatások kialakítására irányuló intézkedésre kedvezményezett sikeresen pályázott, a

forrásfelhasználás magas volt. ... falusi szálláshely létesült, a turisztikai vállalkozások száma növekedett. A megcélzott 40 új férőhelyből valósult meg. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján további szükséglet mutatkozik a falusi szálláshelyek és szolgáltatások fejlesztésére.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül a térségi szereplők számára rendezvényeik lebonyolítására megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 17 kedvezményezett közül sikeresen pályázott. Az intézkedés forrásfelhasználása magas volt. A célkitűzésen belül a tapasztalatokva alapozva szükséglet mutatkozik hagyományaik ápolására, a hely szellemét, helyi identitástudatot erősítő rendezvények támogatására.

A helyi turizmus ágazat fejlesztése célkitűzésen belül marketing és kommunikáció fejlesztésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 1 kedvezményezett közül egy sem pályázott sikeresen. A célkitűzés eredményeként 0 térségi kiadvány valósult meg, a forrásfelhasználásra nem került sor. Az intézkedés végrehajtásának tapasztalatai alapján térségi marketing anyagok elkészítésére, a települések egységes turisztikai kiadványban történő megjelenésére nincs igény a térségben, ezért a marketing intézkedés nem képezi tovább a stratégia alapját.

A társadalmi tőke célkitűzésen belül civil szervezetek működési tevékenységükhöz nélkülözhetetlen eszközbeszerzésére megfogalmazott intézkedés keretében a megcélzott 25 kedvezményezettből ... kedvezményezett sikeresen pályázott. A civilek eszközellátottsága javult az intézkedés célkitűzésének megfelelően. A célkitűzésen belül erre alapozva szükséglet mutatkozik a civil szervezetek részéről tevékenységük fejlesztésére, így a civil szervezetek térségi szerepét tovább növeljük, az eszközbeszerzés elemet tovább erősítjük. Továbbá külön intézkedést kell indítani a civil szervezetek segítésére a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása kapcsán.

A mezőgazdasági ágazat fejlesztése célkitűzésen belül a mezőgazdasági termelők részére megfogalmazott kisértékű mezőgazdasági eszközök beszerzése intézkedésre a megcélzott 10 kedvezményezettből ... részesült támogatásban. Az intézkedés forrásfelhasználása rendkívül alacsony volt. Az őstermelők részéről azonban továbbra is szükséglet mutatkozik mezőgazdasági tevékenységük fejlesztésére, ezért a eszközbeszerzés elemet tovább erősíteni szükséges.

A gazdasági környezet fejlesztése célkitűzésen belül az önkormányzatok, vállalkozások??, részére megfogalmazott ipari terület kialakítása, fejlesztése intézkedésre megcélzott 1 kedvezményezett közül egy sem pályázott sikeresen, így az intézkedésre lekötött forrás 0. Azonban az önkormányzatok részéről továbbra is fennáll az igény ipari területeik infrastrukturális fejlesztésére, hogy biztosítani tudják új vállalkozások betelepülését, ezért az intézkedést tovább erősítjük.

2.4 A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia felülvizsgálatának indokoltsága

A Dunamellék Leader Közösség 2007 évben készítette el Helyi Vidékfejlesztési Stratégiáját, mely LEADER célterületei 2009. október – a IV. tengely pályázati felhívásának megjelenése kapcsán – felülvizsgálatra kerültek. Azonban 2007 óta nemcsak a térségben, de globális és hazai szinten is olyan gazdasági és társadalmi változások mentek végbe, melyek megkövetelik a stratégia általános felülvizsgálatát, illetve az esetleges negatív folyamatok orvoslását.

A 2008-ban kezdődött gazdasági válság nemcsak hazánkat, de a világot is negatívan érintette. A válság hátrányosan érintette a gazdaságokat, mely jelentős alkalmazkodásra kényszerítette a

vállalatokat. Az alkalmazkodás létszámleépítésekben, a bérkiáramlás visszafogásában és beruházási döntésekben egyaránt érzékelhető volt. Az értékesítési lehetőségek szűkülése, az ipari termelés visszaesése együtt járt a munkanélküliség növekedésével.

A munkanélküliek száma a térségben 2007 óta tovább növekedett. Ennek egyik oka, hogy a gazdasági válság miatt nehéz helyzetbe került vállalkozások elbocsátották dolgozóikat, illetve másik oka, hogy a térség fő meghatározó ágazata, a mezőgazdaság alacsony munkahelyteremtő és jövedelemtermelő képességű, így nem képes eltartani a gazdálkodókat. A vidéken élők megélhetése egyre nehezebb. A térség gazdasági szerkezete sem kedvez a foglalkoztatottnak, ezen tény a begyűrűző gazdasági válság tovább rontotta.

A demográfiai folyamatokat tekintve a népesség száma tovább csökkent, mely egyrészt a népességfogyás, másrészt pedig a nagymértékű elvándorlás következménye. A térség környezeti állapota tovább romlott, mely nagymértékben a rossz tájhasználat és ökológiai szemlélet hiányának következménye.

A HVS felülvizsgálatának szükségességét támasztja alá az előző fejezetben ismertetett, megvalósítás során elért eredmények vizsgálata is. A lezajlott gazdasági, társadalmi, környezeti folyamatok, valamint a HVS megvalósítása kapcsán feltárt eredmények arra ösztönözték a Helyi Akciócsoportot, hogy a stratégia felülvizsgálata kapcsán nagyobb hangsúlyt fektessen a fenti problémák kiküszöbölésére.

A vidéki élet minőségének javítására, a jövedelemszerzési lehetőségek bővítésére és a foglalkoztatottság javítására gazdaságfejlesztési intézkedéseket foglalmaztunk meg. Nagyobb hangsúlyt kap a gazdasági tevékenységek diverzifikációja, a mezőgazdasági ágazat fejlesztése, a helyi termékek feldolgozásának elősegítése, valamint a helyi termékekkel kapcsolatos marketingtevékenységek ösztönzése.

A gazdaság-mezőgazdaság-idegenforgalmi tevékenységek összehangolt fejlesztése kapcsán új igényként fogalmazódott meg a természet és vidéki tájak állapotának javítása, mely megfelelő tájhasználat és agrár-környezetvédelmi gazdálkodási rendszerek elterjedését ösztönzi.

A helyi közösség erősítésére a civil szervezetek térségi szerepét tovább erősítjük, új intézkedésként fogalmazódott meg a hátrányos helyzetű fiatalok foglalkoztathatóságának elősegítése. Az identitástudat erősítésére a vidéki, települések kulturális értékeit bemutató rendezvényeket továbbra is támogatjuk. Kiemelt célként kezeljük a helyi kulturális, művészeti értékek megőrzésére irányuló intézkedéseket.

forrásátcsoporthoz tartozó szükségessége

2.5 SWOT elemzés

A helyzetelemzés elkészítésével feltárt következtetéseket rendszerezi SWOT elemzés, mely hatékony eszköz annak feltárásában, hogy a térség erősségei és gyengeségei milyen mértékben mutatnak összefüggést a feltárt lehetőségekkel és veszélyekkel. Az elemzés segítségével arra kapunk választ, hogy a térség erősségei ténylegesen kitörési lehetőségeket jelentenek-e, illetve, hogy a gyengeségek milyen mértékben veszélyeztetik a terület jövőbeli fejlődését. Ennek alapján építhető fel az célrendszer, mely megadja a térség számára a kívánt jövőbeli állapothoz vezető elérési útvonalat.

SWOT analízis

Erősségek	Gyengeségek
- Jó minőségű termőföldek által magas a művelhető területek aránya - Védett területek magas aránya, gazdag növény- és állatvilág - A térség tájszépsége, kiváló természeti értékei, történelmi emlékei idegenforgalmi vonzerőt képeznek, turizmus ágazat fejlesztést lehetővé teszik - Fejlődőképes KKV-k jelenléte a térségben - Budapest közelsége miatt a térség vonzó lehet a befektetők számára - Mezőgazdasági művelésre alkalmas területek magas aránya - Élelmiszer-feldolgozás nagy hagyományokkal rendelkezik a térségben - Jelentős feldolgozóipari kapacitások (fűszerpaprika, sajtok, tejtermékek, konzervek, gyümölcsök, húsok) - A helyi társadalom formálásához hozzájáruló civil szerveződések jelenléte - Gazdag helyi történelem, népi és népművészeti hagyományok - Sokszínű művészeti tevékenység, gazdag a helyi alkotások köre - Magas színvonalú mezőgazdasági gyakorlat és ismeret a gazdálkodók körében	- Fenntartható, környezettudatos gazdálkodás hiánya - Gazdaság, természet-, illetve környezetvédelem érdekei összehangolásának hiánya - Kulturális értékek, épített környezet állapotának folyamatos romlása - Kihasználatlan természeti és kulturális vonzerők - A térség adottságainak kihasználására nem megfelelő turisztikai infrastruktúra, alacsony szintű marketingtevékenység - Gyenge tőkevonzó képesség - Tőkehiány, mely negatívan befolyásolja a vállalkozások innovációs képességét - Innováció alacsony szintje miatt a termékfejlesztés nem jellemző - Alapinfrastruktúra hiánya - Összefogás, együttműködési készség hiánya - Elaprózott birtokszerkezet, elavult termelési eszközök és technológiák - Mezőgazdaság jövedelemtermelő képessége alacsony - Helyi speciális termékekkel kapcsolatos kezdeményezések elszigeteltek - Élelmiszer-feldolgozás területén sok kisüzem, változó minőség, alacsony feldolgozottsági szint jellemző - Mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekhez kapcsolódó alacsony szintű marketingtevékenység - Tartós, az átlagnál magasabb munkanélküliség, munkahelyteremtés hiánya, fiatalok elvándorlása - Népművészeti, művészeti hagyományok és kézműipari

	tevékenység sorvadása
Lehetőségek • Természeti, kulturális értékek, népművészeti hagyományok komplex, turisztikai célú hasznosítása • Hazai és nemzetközi turizmus iránti igény növekedése • Ökológiai alapú szemlélet és gazdálkodás, természetközeli termelési módszerek elterjedése • Az M6, M8 autópályák közelségével fokozódhat a befektetők érdeklődése a térség iránt, új beruházások indulhatnak meg • Gazdasági szerkezetének átalakítása • KKV-k megerősödésének támogatása • A mezőgazdálkodáshoz szükséges gépek, berendezések, technológiák korszerűsítése • Mezőgazdasági termékek feldolgozottsági fokának növeléséhez szükséges eszközök beszerzéséhez támogatás • Élelmiszer-feldolgozás korszerűsítése • Tevékenységek diverzifikálásának támogatása • Egyre növekvő lakossági és piaci igény a helyi speciális termékekre (élelmiszerekre, ökotermékekre, kézműves termékekre) • Alternatív jövedelemszerzési lehetőségek • Együttműködések létrehozása a piaci versenyképesség növelése céljából • Komplex marketingtevékenység támogatása, a piaci pozíciók erősítése céljából • Támogatott vidékfejlesztési és területfejlesztési beruházások • Hátrányos helyzetű rétegek felzárkóztatásának támogatása	Veszélyek • A minőségi környezet- és természetvédelem hiánya az idegenforgalom alapját képező értékek pusztulásához vezethet • Intenzív mezőgazdasági termelés miatt természeti értékek megsemmisülése • Élővizek szennyezése azon településeken, ahol nem épült ki a szennyvízhálózat • A befektetői érdekek elmaradása a gazdaságpolitikai tényezők kedvezőtlen alakulása következtében • Belső piac hiánya, fizetőképes kereslet alacsony szintje • Szociális ellátás iránti igény növekedése • Fiatalok és képzett munkaerő elvándorlásának fokozódása a minőségi munkahelyek hiánya és alacsony kereseti lehetőségek miatt • A népesség fogyása és elöregedése az aktív dolgozókra ró több terhet • LEADER pályázatokkal kapcsolatos csökkenő pályázói aktivitás

3. Helyi Vidékfejlesztési Stratégia

3.1 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia jövőképe

A stratégia kiindulópontja a jövőkép, amely a Helyi Akciócsoport jövőbeli kívánatos állapotát mutatja be. A jövőkép a fejlesztési stratégia kiindulópontját, alapkövét jelenti. A stratégia a jövőképben foglaltak és a jelenlegi helyzet közötti eltérések, feszültségek csökkentését, a jövőképben leírt állapot elérését célozza. A pozitív jövőkép kialakításánál arra törekedtünk, hogy az reális, rövid és közérthető legyen. Erre építhetők a célkitűzések és a javasolt fejlesztési intézkedések megfogalmazása.

A térség jövőképe egyértelműen levezethető a helyzetelemzéséből. A térség gazdasága mezőgazdaság központú, az ipari és szolgáltató kapacitása gyenge. A térség mezőgazdaságára a tökehiány és az elavult termelési eszközök jellemzőek, illetve az ágazat önmagában nem képes a térség növekedését és a termelők megélhetését elősegíteni. Ezért szükséges, hogy nem-agrárjellegű gazdasági tevékenységek meghonosodjanak, új vállalkozások jöjjenek létre, illetve a tevékenységük átalakuljon. A fejlesztések célja, hogy a gazdaság kiegyenlítettebb legyen, az ipari és szolgáltató szektor megerősödjön.

2013-ra a térség belső adottságaira épített összehangolt fejlesztésekkel, a gazdaság diverzifikálásával és versenyképessé tételével, alternatív jövedelemszerző lehetőségek fejlesztésével a Dunamellék-Felső-Kiskunság-Homokhátság Sárköz Leader Helyi Akciócsoport hosszú távon biztosítja az itt élők számára a megélhetést, a minőségi élet feltételeit és a térség gazdasági növekedését.

A fejlesztéseknek a térség belső erőforrásaira kell támaszkodnia, azonban az erőforrások kiaknázása optimálisan kell, hogy történjen, mértéktelen felhasználást elkerülve. Minőségi élet feltételei csak akkor biztosíthatók, ha megtörténik a gazdaság szerkezetének átalakítása, bővítése. A gazdaság diverzifikálása érdekében a mezőgazdasági termelés mellett ésszerű, az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. A gazdasági diverzifikációja során figyelemmel kell lennie a térség belső adottságaira és a külső tényezőkre is.

A jövőkép célja, hogy egyensúlyba hozza, összhangot teremtsen a térség adottságai és lehetőségei között. A térség érezhetően fejlődik, megindult a települések összehangolt, a forrásokat és a fejlesztési elképzeléseket integráló fejlesztése. Azonban nincsen mód az erőforrások optimális kihasználására. Intézkedéseinkkel azon akarunk változtatni, hogy feloldjuk az ellentmondást, mely a térség adottságai és a vidék elmaradottsága között feszül. Mindezt hat, jól azonosítható prioritás köré építve tesszük, melyek egymást kiegészítve segítik a magasabb jövedelmi szint elérését. A megoldási alternatívák olyan összhangjára koncentrálunk, amelyek eredményei fenntarthatóak a környezet, gazdaság és életmód szempontjából. Ezért a fejlesztések a térség környezeti, természeti értékeinek megóvásával kell, hogy párosuljanak. A nehezebb helyzetben lévő településeket magasabb arányú forrásokkal és a speciális programokkal kell segíteni.

A térségben jelen vannak mindazon hajtóerők, melyek a modern vidék megteremtéséhez szükségesek. Lehetőséget kell adnunk a térség szereplőinek ezen erők felhasználására: a vállalkozásoknak a megtelepedésre, turistáknak a kikapcsolódásra, a munkavállalóknak a munkába jutásra, a fiataloknak a hasznos tudás megszerzésére. Továbbá elő kell segíteni a meglévő vállalkozások technológia-fejlesztését, a mezőgazdasági termelők termékeinek értékesítését. Vagyis meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyekkel a helyi lakosok és a megtelepülő vállalatok ki tudják használni a térség erőforrásait és adottságait.

3.2 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia kapcsolódása a térség szükségleteihez

A HACS területén még mindig domináns az agrárgazdaság, azonban jövedelmezősége alacsony, az ágazat egyedül nem képes biztosítani az itt élők megélhetését, illetve a gazdaság fellendülését. Ezért fontos feladat a mezőgazdaság jövedelmezőségének javítása mellett a lakosságnak alternatív és/vagy kiegészítő jövedelmet, megélhetési és foglalkoztatási lehetőséget nyújtó gazdasági diverzifikáció és az ehhez kapcsolódó vállalkozásfejlesztés. A vidéki környezet és táj fenntartása, az épített, kulturális és természeti értékeink megőrzése és megújítása révén a környezet vonzóbbá tétele nemcsak a helyben élők számára biztosít életteret, de a vidékre irányuló turizmus és szolgáltatások fejlődéséhez is jelentősen hozzájárul. A LEADER HACS célja, hogy a fejlesztéseket összehangoltan, az ágazatok közötti integrációval, a térségben megvalósítandó fejlesztések egymásra épülésével, a helyi vállalkozói, civil és önkormányzati szektor együttműködésével valósítsa meg.

A térség gazdaságában a mezőgazdaság meghatározó, azonban nem képes a térség gazdasági növekedését erősíteni. A mezőgazdaság jövedelemtermelő és munkahelyteremtő képessége gyenge, a versenyképes ártermelő gazdaságok száma alacsony. A mezőgazdaság versenyképessé tétele mellett ezért szükséges a nem agrárjellegű tevékenységek meghonosításának és gazdasági tevékenységek diverzifikálásának elősegítése. A térségben jelen vannak a működő képes mikro-, kis-, és középvállalkozások, azonban számuk alacsony, általános tőkehiány és ebből fakadó gyenge innovációs képesség jellemző. Az ipar és a szolgáltatató szektor kapacitása gyenge. A mezőgazdasági termelés mellett ésszerű, az adottságokat kihasználó ipartelepítéssel olyan új befektetőket kell csábítani a térségbe, amelyek tartós növekedést biztosítanak. Ezért a Dunamellék Leader Helyi Akciócsoport legfontosabb célkitűzése a gazdaságfejlesztés és a mezőgazdasági ágazat fejlesztése.

A térségben a munkanélküliség rendkívül magas, a kevés munkahely mellett alacsony jövedelem szint jellemző, a megélhetés nehéz. Az itt élő vidéki lakosságnak lehetőséget kell biztosítani alternatív jövedelemszerzést lehetővé tevő tevékenységek folytatására. Az érintetlen természet olyan idegenforgalmi potenciállal rendelkezik, amelyre építve a turisták számára kellemes kikapcsolódás, az itt élők számára pedig kiegészítő jövedelem szerzése biztosítható. A turisztikai fejlesztések összekapcsolhatóak a helyi térségre jellemző - szellemi-kulturális-történelmi értékek, sajátos stílusának vonzerejével és a térség egyedi termékeinek bemutatásával. A falusi turizmus támogatása a Dunamellék HACS kiemelt célkitűzése.

A természet és vidéki tájak állapotának javítását fogalmaztuk meg további célkitűzésként. Az agrár-környezetvédelem és tájfenntartás, a vidék állapotának javítása rendkívül fontos feladat az akcióterületen. Az terület jelentős része környezetileg érzékeny, vagy valamilyen védelem alatt áll, ezért fontos a gazdasági és a természet-, illetve környezetvédelmi érdekek összehangolása. A természetvédelem és a vidéki tájak állapotának javítása cél keretében elő kell segíteni, hogy a gazdák a természeti környezet, a természeti erőforrások és a vidéki táj megőrzésével összeegyeztethető földhasználati módszereket alkalmazzanak. Az ökológiai alapú, természetkímélő gazdálkodáshoz az agrárnépesség szemléletének formálására is szükség van. Összességében a fejlesztési programban a környezet-, természet- és tájvédelmet, valamint a hátrányos helyzetű térségekben a tradicionálisan mezőgazdaságból élők megélhetését együttesen szolgáló agrár-környezetvédelmi támogatási rendszerek kialakítását kiemelt prioritásnak kell tekinteni.

A térség gazdag kulturális örökségének, hagyományainak, az épített környezet elemeinek felkutatása, megőrzése és védelme kiemelt érdeke a Helyi Akciócsoportnak, hogy azok a következő nemzedékek számára is megismerhetővé váljanak. A hagyományok megismerésével erősödik a térségi identitástudat, mely hozzájárul a térségi kohézió erősödéséhez. A települések őrzik a néphagyományokat, valamennyi településen található tájmúzeumai, helytörténeti gyűjtemény, melyek hozzájárulnak az identitás formálásához. A gazdag művészeti, népművészeti hagyományok fenntartása mindannyiunk érdeke. A szellemi-kulturális-történelmi értékek turisztikai programcsomagban történő összekapcsolása nemcsak a térség népszerűsítéséhez járul hozzá, hanem a vidéken élők megélhetését is segítheti.

Hatodik célkitűzésként a társadalmi tőke erősítését fogalmaztuk meg. A közösség formálásában számos, jelentős tevékenységet végző civil szervezet vesz részt, azonban működésük nehézkes, a köztük lévő együttműködés kezdetleges. Működési feltételeik biztosításával, lehetőségeik fejlesztésével fenntartható tevékenységük, ezzel a vidéki térségek egyik legfontosabb társadalomformáló tényezőivé válhatnak a kulturális hagyományok ápolása, a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok helyzetének javítása, és a civil szervezetek térségi szerepének megerősítése terén. A vidéken élők identitástudatának fejlesztése kapcsán ösztönözni kell a települések kulturális értékeinek, hagyományainak és örökségének bemutatására szolgáló vidéki rendezvényeket, melyek elősegítik a térségi együttműködéseket, a közösségi élmény és összetartozás erősítését, a település megtartóerejének növelését.

A fent megfogalmazott célkitűzések szervesen kapcsolódnak egymáshoz, komplex fejlesztési programot alkotva. A fejlesztési programot hat, jól azonosítható célkitűzés köré építve tesszük, melyek egymásra épülve, egymást kiegészítve, az ágazatok közötti integráció megteremtve segítik a magasabb jövedelmi szint elérését a térségben.

3.3 Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő célkitűzései

1. célkitűzés: Gazdaságfejlesztés
2. célkitűzés: Versenyképes agrárgazdaság megteremtése
3. célkitűzés: Falusi turizmus fejlesztése
4. célkitűzés: Természet és vidéki tájak állapotának javítása
5. célkitűzés: Helyi kulturális, muzeális, művészeti értékek megőrzése
6. célkitűzés: Társadalmi tőke erősítése